

Položaj i obilježja jednoroditeljskih obitelji

Melvan, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:691386>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Maja Melvan

POLOŽAJ I OBILJEŽJA JEDNORODITELJSKIH OBITELJI

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Maja Melvan

POLOŽAJ I OBILJEŽJA JEDNORODITELJSKIH
OBITELJI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijel Baturina

Zagreb, 2024.

Sadržaj

Sažetak:	1
1. Uvod	1
2. Karakteristike jednoroditeljskih obitelji	5
2.1. <i>Uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji</i>	5
2.2. <i>Uloga roditelja u odgoju djeteta</i>	7
2.3. <i>Stavovi društva prema jednoroditeljskim obiteljima</i>	11
2.4. <i>Potrebe jednoroditeljskih obitelji</i>	12
3. Jednoroditeljske obitelji u perspektivi socijalne države	14
3.1. <i>Formalna podrška jednoroditeljskim obiteljima</i>	14
3.2. <i>Neformalna podrška jednoroditeljskim obiteljima</i>	16
3.3. <i>Zadovoljstvo jednoroditeljskih obitelji formalnom i neformalnom podrškom</i>	17
4. Rasprava	19
4.1. <i>Primjeri dobre prakse u svijetu</i>	19
4.2. <i>Primjeri dobre prakse u Republici Hrvatskoj</i>	20
5. Zaključak	24
Literatura	25

Položaj i obilježja jednoroditeljskih obitelji

Sažetak:

Cilj ovog preglednog rada je na temelju dostupne znanstvene i stručne literature dublje razumjeti položaj i status jednog roditelja, bilo majke ili oca, koji se nosi s izazovima i predrasudama života u jednoroditeljskoj obitelji. Nadalje, prikazat će se utjecaj jednoroditeljstva na djecu, na njihov socioekonomski status i razvoj. Uz dostupnu literaturu, bit će prikazani uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji uz naglasak na razvod roditelja i smrt jednog partnera kao najčešćih uzroka nastanka tog tipa obitelji. Također, prikazat će se na koje poteškoće i prepreke najčešće nailaze jednoroditeljske obitelji te od koga dobivaju najviše podrške – i socijalne i financijske. Na temelju pregledane i istražene literature zaključuje se da bi društvu trebalo ukazati na sve veću postojanost tog tipa obitelji kako bi se smanjila stigmatizacija, ali i pružila što veća podrška, kako od obitelji i bližnjih, tako i ona formalna, od institucija.

Ključne riječi: jednoroditeljske obitelji, uzroci nastanka, izazovi jednoroditeljskih obitelji formalna i neformalna podrška

Position and characteristics of single-parent families

Abstract:

The aim of this review paper is to delve deeper into the position and status of a single parent, whether a mother or a father, who faces the challenges and prejudices of life in a single-parent family based on available scientific and professional literature. Furthermore, it will illustrate the impact of single parenthood on children, on their socioeconomical status, and development. Alongside the available literature, the causes of single-parent families will be presented with an emphasis on parental divorce and the death of one partner as the most common causes of this type of family formation. Additionally, it will elucidate the most common difficulties and obstacles encountered by single-parent families and from whom they receive the most support – both social and financial. Based on the reviewed and researched literature, it is concluded that society should acknowledge the increasing prevalence of this type of family to reduce stigmatization, and to provide greater support, both from family and loved ones, as well as formal support from institutions.

Key words: single-parent families, causes of formation, challenges of single-parent families, formal and informal support.

Izjava o izvornosti

Ja, Maja Melvan (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Maja Melvan

Datum: 27.9.2024.

1. Uvod

Svijet u kojem živimo podložan je različitim promjenama koje se odvijaju velikom brzinom. Te promjene utječu na svaki aspekt ljudskog života i one su razlog zašto je svijet danas ovakav kakav jest. Globalizacija, različite inovacije, liberalizacija, modernizacija i mnogi drugi procesi utjecali su na promjene u vrijednosnom sustavu, a oni su uzrok svega što se danas događa.

Kada govorimo o obitelji, kao osnovnoj društvenoj jedinici, možemo uočiti da se tijekom povijesti mijenjala njezina definicija i struktura, od tradicionalnih proširenih obitelji pa sve do suvremenih nuklearnih obitelji koje danas poznajemo. Struktura i funkcija obitelji transformirale su se pod utjecajem socioekonomskih, kulturnih i drugih faktora. Prema Štalekar (2010.) “obitelj je prva životna skupina kojoj pripadamo; ona je više od zbroja pojedinaca koji dijele jedinstven fizički i psihosocijalni prostor. Obitelj je prirodni socijalni sustav koji ima svoju strukturu, funkcije, pravila, uloge, načine komuniciranja, načine suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem.”

Idealnu strukturu obitelji čine muškarac i žena s jednim ili više djece. Međutim, u današnje se vrijeme javljaju različiti tipovi obitelji kao što su istospolne obitelji, surogat obitelji, samačka kućanstva i ostali oblici obitelji. Također, postoje tipovi koju su već duže vrijeme poznati, a to su jednoroditeljske obitelji, posvojiteljske i udomiteljske obitelji (Maleš, 2012.). Iako je takav tip obitelji prisutan u svijetu od davnina, ne posvećuje se dovoljno pažnje problemu, razlozima i potrebama takvih vrsta obitelji.

Uloga roditelja u odgoju djeteta jedan je od najvažnijih faktora djetetova razvoja i odrastanja. Dijete od malih nogu uči kako se ponašati, kako razvijati socijalizacijske vještine i, na kraju, kako pružiti ljubav. Nitko se nije rodio sa svim ovim vještinama, stoga je roditeljski odgoj ključan u razvoju djeteta. Roditelj ne odgaja svoje dijete isključivo odnosom roditelj-dijete, već važnu ulogu ima odnos roditelja međusobno. Taj odnos ponekad ima veći utjecaj na razvoj djeteta nego što to ima pažnja usmjerena na dijete. Djetetovo ponašanje rezultat je okoline u kojoj živi i njegovih osobnih karakteristika (Vulić-Prtorić, 2002.). Ukoliko dijete živi samo s jednim roditeljem, odsutnost drugog roditelja utječe štetno na zdravlje i razvoj djeteta. Taj nedostatak ljubavi stvara osjećaj

nezadovoljstva, hladnoće i odbojnosti kod djeteta, stoga se dijete priklanja neprikladnim oblicima ponašanja (Rečić, 2005.). U sljedećim poglavljima detaljnije će biti opisana uloga roditelja i njezin značaj za razvoj djeteta.

Unatoč promjeni obiteljske strukture, može se reći da je obitelj zadržala neke važne funkcije poput socijalizacije, reprodukcije, pružanja emocionalne podrške (Valjan–Vukić, 2009.). Naime, društvo često odbacuje i kritizira različitost i ono što odskaka od standarda. Iako jednoroditeljske obitelji nisu nikakvi socijalni fenomen, društvo odbija prihvatiti takvu strukturu obitelji. Nerijetko su članovi jednoroditeljske obitelji deprivilegirani u društvu i potisnuti na samo dno društvene ljestvice. Gledano sa sociološke perspektive, od društva bi se trebalo očekivati da pruži podršku članovima takve obitelji i utječe na poboljšanje njihova položaja. S obzirom na neminovni rast broja jednoroditeljskih obitelji, vrlo je važno proučavati ovu temu kako bi se otkrili uzroci porasta te kako bi se što kvalitetnije pružila podrška, ali i formalne i neformalne usluge jednoroditeljskim obiteljima.

Jednoroditeljske obitelji mogu se definirati na mnogo načina. Jedna od definicija je da jednoroditeljska obitelj živi s jednim ili više vlastite uzdržavane djece bez partnera ili supružnika, a koji mogu živjeti s drugim članovima obitelji, braćom, sestrama ili vlastitim roditeljima (Nieuwenhuis, 2020).

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi, definicije jednoroditeljske obitelji i samohranog roditelja ponešto se razlikuju. Jednoroditeljska obitelj definirana je kao „obitelj u kojoj žive dijete ili djeca i jedan roditelj“, a samohrani roditelj kao „roditelj koji živi sam s djetetom, sam skrbi o njemu i sam ga uzdržava“ (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22:1). Iako samohrani roditelj u pravilu pripada terminu jednoroditeljske obitelji, za obrnutu situaciju ne možemo nužno reći da je tako. Samohrano roditeljstvo podrazumijeva jednog roditelja koji sam uzdržava dijete, dok u jednoroditeljskim obiteljima najčešće, unatoč odsutnosti, drugi roditelj sudjeluje u odgoju ili plaća alimentaciju (Žutić, 2020.). U ovome radu obuhvatit će se holistički pojam jednoroditeljstva, koji uključuje i samohrane roditelje.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021.) ukupan broj obitelji s djecom u Republici Hrvatskoj je 767 406. Jednoroditeljske obitelji čine 28,4% udjela od ukupnog broja svih obitelji, od čega je 23,3% majke s djecom, a svega 5,1% očevi s djecom. Analizirajući popis stanovništva iz 2011., zabilježeno je 23,9% jednoroditeljskih obitelji, a ako pogledamo popis stanovništva iz 2001., jednoroditeljskih obitelji od ukupnog broja obitelji bilo je 25,8%. Prema prvom popisu stanovništva iz 1971. godine, broj jednoroditeljskih obitelji iznosio je 11,4%. Unatrag 50 godina bilježi se veliki porast broja jednoroditeljskih obitelji u ukupnom broju obitelji u Republici Hrvatskoj, a postavlja se pitanje što je dovelo do takvoga trenda, koji su uzroci i izazovi jednoroditeljskih obitelji.

Tablica 1. Usporedba broja jednoroditeljskih obitelji prema posljednjih nekoliko popisa stanovništva

	2001.		2011.		2021.	
Broj jednoroditeljskih obitelji	188 003	25,8%	207 862	23,9%	218 198	28,4%
Broj jednoroditeljskih obitelj s majkom	156 038	21,5%	174 517	20%	178 851	23,3%
Broj jednoroditeljskih obitelji s ocem	31 965	4,3%	33 345	3,9%	39 347	5,1%

Ako pogledamo podatke na europskoj razini, 2015. godine bilo je 15,5 milijuna jednoroditeljskih obitelji, a to je 11% svih obitelji u EU-28. U Rumunjskoj je, prema službenim podacima, svako četvrta obitelj bila jednoroditeljska. Najveći udio jednoroditeljskih obitelji bilježi se u većim gradovima i sredinama, dok je u manje

naseljenim ruralnim područjima udio jednoroditeljskih obitelji nizak (Eurostat, 2015.). Prema novijim podacima Eurostat-a, 2020. godine, zabilježeno je 14% jednoroditeljskih obitelji u EU-28. Sa više od 25% jednoroditeljskih obitelji, Švedska, Danska i Estonija na vrhu su popisa, dok Grčka, Finska i Rumunjska imaju manje od 10% jednoroditeljskih obitelji i nalaze se na dnu popisa (Eurostat, 2020.).

Cilj ovog preglednog rada je dobiti uvid u karakteristike jednoroditeljskih obitelji, prikazati uzroke nastanka istih, navesti probleme i izazove s kojima se susreću, te navesti oblike podrške koje jednoroditeljske obitelji primaju od obitelji i države. U prvom poglavlju, Karakteristike jednoroditeljskih obitelji navest će se uzroci nastanka istih te stavovi društva prema jednoroditeljskim obiteljima. U sljedećem poglavlju, Jednoroditeljske obitelji u perspektivi socijalne države prikazat će se načini podrške i zadovoljstvo podrškom. Na kraju rada, u raspravi, dobit će se uvid u postojeće stanje i primjere podrške u inozemstvu i u Republici Hrvatskoj.

2. Karakteristike jednoroditeljskih obitelji

Čovjek je ljudsko biće koje se neprestano razvija i iskazuje svoje emocije. Jedna od osnovnih životnih potreba je potreba za pripadanjem i ljubavlju. Te se životne potrebe nikada nisu mijenjale i uvijek su prisutne kod svakog pojedinog čovjeka. Ljudi su u stalnoj potrazi za idealnim i bježe od osjećaja izoliranosti pa samim time teže biti voljeni i osjećati se prihvaćenim. Stoga, ljudi su se oduvijek rastajali i razvodili kako bi pronašli unutarnji mir. Iako je jednoroditeljstvo prisutno od davnina, tek je u drugoj polovici 1900-tih naglašena potreba za proučavanjem jednoroditeljskih obitelji zbog naglog porasta i ubrzanog širenja uzroka nastanka istih.

Europske jednoroditeljske obitelji uglavnom podrazumijevaju zajedničko skrbništvo nad djetetom, što znači da dijete provodi jednako vremena i s majkom i s ocem. Zajedničko skrbništvo uvelike je povezano s pozitivnim ishodima za dobrobit djeteta (Nieuwenhuis, 2020.). U zemljama Europske unije majka ima roditeljsku odgovornost za dijete, a otac ako je majka s njim u braku. U slučaju da otac nije u braku s majkom djeteta, prava i odgovornosti ovise o zakonima pojedine države (Fišer i sur., 2007.). U razdoblju od 2013. do 2018. godine vidljiv je trend porasta broja jednoroditeljskih obitelji u Europi a u tom periodu raste i broj privatnih kućanstava s djecom čiji je nositelj samac, s 12% na 14%. Također, u EU-28 mnogo više kućanstava s jednim roditeljem i uzdržavanom djecom vode žene (11%) u odnosu na muškarce (3%). Iako se broj samaca s niskim intenzitetom rada smanjio, rizik od siromaštva i dalje je prisutan. Jednoroditeljske obitelji u većem su riziku od siromaštva, a takav život može imati negativne posljedice, kako na roditelje tako i na djecu, uključujući stigmju (Gaisbauer i sur., 2020.).

2.1. *Uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji*

Jednoroditeljske obitelji mogu nastati na različite načine. One jednostavno mogu biti posljedica majčine odluke da odgaja dijete bez partnera. U današnje je vrijeme sve više slučajeva da partneri dobiju izvanbračno dijete, pa uglavnom majke samostalno preuzmu brigu nad djetetom. Osim toga, smrt i razvod braka temeljni su uzroci nastanka jednoroditeljske obitelji. Smrt jednog roditelja definitivno predstavlja najstresniji događaj u životu djeteta, ali i drugog partnera. Nakon smrti jednog od roditelja, drugi roditelj na

sebe mora preuzeti sve obveze i zadaće u obitelji. To može uzrokovati beznađe i depresiju što može dovesti do težih obiteljskih problema. Nositi se sa situacijom u kojoj jedan roditelj mora preuzeti funkciju oba roditelja nije lako. Jedan partner može osjećati nespremnost na preuzimanje obveza kako bi obitelj i dalje nesmetano funkcionirala. Postavlja se pitanje kako djeca reagiraju na smrt roditelja i utječe li to na njihov daljni razvoj. Ono što utječe na reakciju djeteta zasigurno su dob, spol, emocionalni i kognitivni razvoj. U takvoj situaciji, najvažnije je da roditelj ostane čvrst i ne dopusti emocionalno distanciranje od svoga djeteta (Grozđanić, 2000.).

U jednoroditeljske obitelji, u današnje vrijeme, ubraja se i onaj tip obitelji u kojoj jedan roditelj živi odvojeno iz višestrukih razloga: obavljanje posla daleko od kuće, odrađivanje zatvorske kazne, bolest... Ovakve se obitelji smatraju jednoroditeljskim zbog nedostatka emocionalne podrške od strane tog roditelja (Raboteg-Šarić i sur., 2003.). Strani autor navodi moguće razloge nepotpune obiteljske strukture a oni uključuju smrt roditelja, razvod ili razdvajanje roditelja, nevjenčanog biološkog roditelja ili nevjenčanog posvojitelja (Sangeet & Singh, 2022.; prema Domingo i sur., 2024.).

Jedna od temeljnih uzroka nastanka jednoroditeljskih obitelji jest povećana stopa razvoda braka i izbjegavanje ponovnog ulaska u vezu nakon razvoda. U Republici Hrvatskoj je 2022. zabilježeno 4808 razvoda, dok je iste godine sklopljeno 18 074 braka, što znači da je na 1000 brakova zabilježeno 266 razvoda (Državni zavod za statistiku, 2022.). Samohranog roditelja prati niz društvenih i emocionalnih problema s kojima se mora suočiti. Naime, troškovi poput plaćanja stanarine, vode, kupnja hrane i ostalih egzistencijalno potrebnih stvari, neizbježni su. Zanimljiv je podatak da su u prvom tromjesečnom razdoblju 2024. godine prosječne plaće za žene iznosile 1 240 eura, a za muškarce 1 297 eura (Državni zavod za statistiku, 2024.). Prosječna potrošnja kućanstva u 2022. godini iznosila je 14 658 eura (Državni zavod za statistiku, 2024.). Dok u dvoroditeljskim obiteljima oba roditelja dijele troškove (ali oba i zarađuju novce), u jednoroditeljskim obiteljima prihodi se smanjuju i do 50%, a troškovi ostaju uglavnom isti. To može uzrokovati stres, ali i potrebu roditelja da prihvaća prekovremeni rad, a nerijetko pristane i na dva posla istovremeno kako bi zadovoljio financijske potrebe. Ti

roditelji prisiljeni su potražiti pomoć od obitelji ali i stručnjaka, što za njih predstavlja društvenu degradaciju. Nakon razvoda, pojavljuju se i problemi stanovanja. Mnoge obitelji prisiljene su tražiti novi stan, što izaziva velike teškoće (Simons, 1996., prema Grozdanić, 2000.).

Mnogi roditelji izbjegavaju razgovarati s djetetom o razvodu braka upravo zbog straha kako će dijete reagirati, no snaga i jačina reakcije govori o tome kakvi su bili odnosi među roditeljima. Reakcija djeteta povezana je i s njegovom dobi i shvaćanju situacije. Dijete, od trenutka saznanja za razvod pa sve do prihvaćanja situacije prolazi kroz faze negiranja, bijesa, nagodbe, depresije i prihvaćanja (Halilagić, 2018.;283).

Smrt jednog roditelja također je jedan od uzroka nastanka jednoroditeljskih obitelji. Iako prirodan proces, smrt izaziva bol, stres i druge negativne emocije s kojima se obitelj mora nositi. Smrt ima veliki utjecaj na prilagođavanje članova obitelji koje može poljuljati obiteljsku ravnotežu. Ukoliko smrt nastupi u ranijoj životnoj dobi, članovi obitelji teže prihvaćaju gubitak i teže se nose s tim. Emocije su znatno jačeg intenziteta i vrijeme prihvaćanja takve situacije se produljuje. Dugotrajna bolest koja prethodi smrti, može izazvati niz stresora koje mogu narušiti harmoniju u obitelji. Veliki troškovi liječenja, gubitak posla, nedostatak vremena za sebe i druge okolnosti predstavljaju niz stresora s kojima se obitelj mora suočiti. Također, smrt supružnika može predstavljati poteškoće ukoliko postoji jasna podjela tradicionalnih uloga obitelji. Jedan roditelj na sebe mora preuzeti sve zadatke koje su do sada imala oba roditelja (Grozdanić, 2000.). Samohrani roditelj i djeca prolaze kroz fazu tugovanja koja može biti različitog intenziteta i trajanja. Price i sur. (2010.) navode četiri faze tugovanja: šok i negiranje, žudnja, dezorganizacija i reorganizacija.

2.2. Uloga roditelja u odgoju djeteta

Roditeljstvo je pojam koji obuhvaća niz aktivnosti i zadaća s kojima se roditelji moraju suočiti. Na roditeljstvo utječu brojne društvene pojave koje su se razvijale i napredovale tijekom povijesti. Društvene vrijednosti, običaji i kultura u kojoj obitelj živi imaju utjecaj na oblikovanje, razvoj i shvaćanje roditeljstva. Ovaj pojam obuhvaća preuzimanje odgovornosti i kontrole vlastitog ponašanja kako bi se dijete što bolje razvilo

(Ljubetić, 2012.). U istraživanju o važnosti braka i obitelji u hrvatskom društvu, provedenom 2019. godine, ispitanici smatraju kako su djetetu za sretno odrastanje potrebni i majka i otac. Većina ispitanika također smatra kako brak nije zastarjela institucija. S druge strane, ispitanici smatraju da majčinstvo nije ključan dio identiteta žene, a samohrano majčinstvo je prihvaćenije (Aračić, 2019.).

Odnosi u obitelji bitno utječu na razvoj djeteta. Slaganje u obitelji, međusobna podrška i prihvaćanje imaju pozitivan utjecaj na djetetovo ponašanje i emocionalnu stabilnost. Dijete uči po modelu, stoga je bitna odrednica roditeljstva međusobna suradnja i dobri odnosi. Dijete može razviti neprilagođeno ponašanje i shvaćati ga kao „normalno“ ukoliko su odnosi u obitelji narušeni. Jednoroditeljske obitelji, u kojoj su supružnici u lošim odnosima, djetetu stvaraju negativno ozračje pa dijete u kasnijoj životnoj dobi postane sklono problemima u ponašanju. Stoga je bitno da se roditelji žrtvuju, pružaju podršku i potporu jedan drugome, kako nebi ostavili negativne posljedice na djetetov razvoj (Rosić, 2005.).

Komunikacija u obitelji predstavlja sposobnost članova obitelji da čuju jedan drugoga i shvate iskazane emocije. Kvalitetna komunikacija pozitivno djeluje na sve članove te stvara ugodno ozračje, dok obitelj u raspadu neprilagođenom komunikacijom stvara velike obiteljske probleme kao što su sukobi unutar obitelji, emocionalno distanciranje i nedostatak topline. Rezultati istraživanja provedenog 2013. godine potvrđuju povezanost komunikacije sa zadovoljstvom obiteljskih odnosa (Keating i sur., 2013.).

Nakon razvoda, roditelji trebaju postići dogovor o suradnji u odgoju i podizanju djeteta jer oni utječu na sve aspekte djetetova života, kao i na socioemocionalni razvoj (Pećnik i Klarić, 2020.).

Veliki broj ljudi pretpostavlja kognitivnu i emocionalnu zaostalost djece iz jednoroditeljskih obitelji. Inozemna literatura navodi kako djeca iz jednoroditeljskih obitelji razvijaju depresiju i usamljeniji su u odnosu na djecu iz cjelovitih obitelji što je povezano s nedostatkom majčinske i očinske ljubavi. Ne mora nužno značiti da će djeca

iz jednoroditeljskih obitelji postizati lošiji uspjeh, ali ako dođe do toga, to se može povezati s dugotrajnim negativnim psihičkim stanjem djeteta. Roditelji bi trebali izbjegavati svađe pred djecom i prestati prenositi negativne emocije na djecu. Takvo ponašanje kod djece može izazvati razdražljivost, otpornost, sumnjičavost i sebičnost. Djetetovo mentalno zdravlje leži u adekvatnom roditeljskom stilu, smanjenju svađa i stvaranju ugodne atmosfere za dijete (Li, 2021.).

Međutim, hrvatsko istraživanje je pokazalo drukčije rezultate. Rezultati istraživanja provedenog u splitskim dječjim vrtićima govore da nema razlike u kognitivnom razvoju između djece samohranih roditelja i onih koja dolaze iz dvoroditeljskih obitelji (Mrnjavac, 2014.).

Neke odgajateljice u dječjim vrtićima navode neke razlike koje primjećuju između djece samohranih roditelja i djece koja dolaze iz dvoroditeljske obitelji. Neke karakteristike djece samohranih roditelja su veća osjetljivost, manje socijalnog iskustva, neprikladno ponašanje za svoje godine, razmaženost. Uz te negativne karakteristike, navedeno je i da se takva djeca odgovornije ponašaju. Djeca iz dvoroditeljskih obitelji više vremena provode s većim brojem članova šire obitelji (npr. bake i djedovi) i na taj način stječu više socijalnog iskustva što je važno za djetetov napredak. Međutim, dijete iz jednoroditeljske obitelji ne zaostaje u kognitivnom razvoju (što uključuje razvoj motorike, jezika) zbog manjka takvog iskustva (Pavlović, 2018.).

Majka je najvažnija osoba u životu djeteta. Ljubav i briga koju ona pruža djetetu, utjecat će na formiranje djetetove ličnosti u budućnosti. Nježnost koju majka pruža svome djetetu ne može se zamijeniti ni za čiju drugu. Ona mora imati određenu razinu autoriteta koja proizlazi iz ljubavi, a ne vanjskih, nametnutih podražaja. Ako majka zanemari svoju ulogu i obveze prema djetetu, javit će se negativne posljedice koje mogu narušiti djetetovo zdravlje. Tako su istraživanja pokazala da djeca koja u djetinjstvu nisu imala priliku osjetiti majčinsku ljubav zaostaju u odnosu na djecu koja su živjela u normalnim obiteljskim okolnostima (Vukasović, 1994.). Prema podacima iz 2008. godine, vidljivo je da u strukturi jednoroditeljske obitelji najviše dominiraju žene s djecom, i to čak 83% u Hrvatskoj (Cujzek-Semov i Kos, 2008.).

Provedena istraživanja sve više ističu važnost očinske uključenosti u odgoj djece. Prema stranoj literaturi uključenost oca u odgoj djeteta pozitivno utječe na razvoj djeteta. Prema tome, djecu karakterizira povećana kognitivna kompetencija, povećana empatija, manje uvjerenja o spolnim stereotipima i više internog lokusa kontrole. Važno je da otac sudjeluje u odgoju djeteta zajedno s majkom jer na taj način dijete dobiva punu roditeljsku ljubav i podršku. Očevi u komunikaciji s djecom više koriste smjernice, zahtjevaju pojašnjenja i koriste imperATIVE, a ti složeniji oblici govora služe kao most prema vanjskom svijetu (Lamb, 2010.).

Prema Čudini-Obradović i Obradović (2006.), očinska uključenost može se promatrati kroz kognitivne, emocionalne i ponašajne aspekte, uključujući i materijalnu skrb, moralni odgoj te podršku majci. Razina očeve uključenosti često ovisi o slobodnom vremenu, broju odraslih članova kućanstva i dobi najmlađeg djeteta, a važnu ulogu ima i očeva dobrovoljnost za sudjelovanje, kao i zaposlenost majki (Crouter i sur., 1987; Grych i Clark, 1999; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006.).

Istraživanja ukazuju da očinska uključenost pozitivno utječe na djetetov razvoj, smanjuje probleme u ponašanju, potiče školski uspjeh i socijalnu prilagodbu te doprinosi emocionalnoj stabilnosti. Također, bliskost s ocem tijekom djetinjstva utječe na kvalitetu djetetovih odnosa u odrasloj dobi (Florshein i sur., 1998.; Pleck, 1997.; Rohner, 1998.; Amato i Fowler, 2002.; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006.). Studije su pokazale da veća uključenost oca može smanjiti rizik od delinkvencije, psihološkog stresa i rizičnog seksualnog ponašanja u kasnijem životu.

S druge strane, istraživanja koja su se bavila kulturom očinstva ističu kako se društvena očekivanja o očinskoj ulozi brzo mijenjaju, često brže nego sama ponašanja očeva. Uloga oca danas uključuje više od tradicionalne uloge hranitelja, obuhvaćajući i aktivnu skrb o djeci. Na tu uključenost utječu brojni čimbenici poput obrazovanja, zaposlenja, bračnih odnosa i socijalne podrške (Newland i sur., 2008.; prema Cvrtnjak i Miljević-Ridički, 2015.).

Autori poput Lamba (1981.) naglašavaju važnost pristupačnosti, angažmana i odgovornosti u očinskoj ulozi. Očev angažman definira se kao kvaliteta odnosa s djecom, dok odgovornost uključuje konkretne zadatke poput zdravstvene skrbi. Kvalitativni aspekti odnosa otac-dijete, poput emocionalne topline i bliskosti, ključni su za pozitivne učinke očinske uključenosti.

Rezultati istraživanja na Balkanu ukazuju da je očinska uključenost povezana s osobnim stavovima o očinstvu i dostupnošću očeva, te da ovisi o tome kako otac definira svoj identitet i prihvaća očinsku ulogu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006.).

2.3. Stavovi društva prema jednoroditeljskim obiteljima

Obitelj je važna institucija koja nerijetko biva izložena različitim stereotipima i predrasudama u nekima od njezinih oblika. Tako su, primjerice, etiketiranju izložene nevjenčane majke ili samohrani otac (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010.).

Prema stranim istraživanjima o stavovima društva prema jednoroditeljskim obiteljima zabilježena su negativna ili barem manje pozitivna stajališta u odnosu na cjelovite obitelji. Društvo ima negativnije stavove prema nikad vjenčanim samohranim roditeljima u odnosu na razvedene samohrane roditelje. U svojim je istraživanjima Usdansky (2009. prema Diaz-Serrano i Flamand, 2020.) prikazao rezultate koji dokazuju navedenu tezu. Razvedeni samohrani roditelji postajali su sve manje kritični za društvo tijekom 20. stoljeća, dok isti trend nije zabilježen za nikad vjenčane samohrane roditelje. Aliquette-Tessier i sur. (2016., prema Diaz-Serrano i Flamand, 2020.). proveli su sustavni pregled literature objavljene između 2003. i 2013. godine te su došli do zaključka da se stereotipni stavovi nisu značajno promijenili u posljednjih trideset godina. Također su pronađeni dokazi o sve većoj toleranciji prema razvodu, ponovnom braku i istospolnom roditeljstvu.

U jednom hrvatskom istraživanju ispitano je kakvi su stavovi društva prema osobama iz različitih struktura obitelji. Pokazalo se da društvo ima pozitivnije stavove prema pripadnicima nukleusne obitelji (dvoroditeljske obitelji s djetetom/djecom), nego prema osobama iz drugih struktura (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010.).

Drugo istraživanje tiče se rizika od socijalne isključenosti na državnoj razini. Među grupama koje su sudjelovale u istraživanju bila je i grupa jednoroditeljskih obitelji. Istraživanje pokazuje da jednoroditeljske obitelji imaju veliki rizik od socijalne isključenosti te da bi njihov život mogao biti bolji kada bi imali svakodnevnu pomoć od strane obitelji ili stručnjaka. Također, žene imaju veće šanse biti socijalno isključene od muškaraca (Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2007.).

Društveni stav prema samohranim roditeljima ovisi o načinu nastanka i o spolu. Udovci i udovice zauzimaju najpovoljniji položaj u takvoj strukturi obitelji, upravo iz razloga što nisu mogli utjecati na smrt partnera. U najnezahvalnijem položaju su majke s izvanbračnom djecom. Roditelji i uža rodbina pokazuju najpozitivnije stavove prema jednoroditeljskim obiteljima (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010.).

2.4. Potrebe jednoroditeljskih obitelji

Sudionici istraživanja provedenog od strane Domingo i sur. (2024.) izražavaju osjećaj emocionalne zanemarenosti zbog odsutnosti jednog roditelja. Također, navode da primaju ograničenu pomoć od članova obitelji, da se osjećaju izolirano i odbačeno, a financijsko opterećenje im predstavlja najveći izazov. Stoga navode da im je potrebna ljubav koja im nedostaje od drugog partnera, prihvaćanje okoline te financijska podrška od obitelji i prijatelja.

Prema navodima samohranih roditelja, najčešće poteškoće s kojima se susreću su poteškoće u rješavanju pitanja uzdržavanja, stambeno pitanje, financijski problemi te potreba za podrškom u brizi za dijete što uključuje sufinanciranje vrtića, prednosti pri upisu u vrtić, pomoć u pronalaženju osobe koja će čuvati djecu. Osim toga, roditelji naglašavaju potrebu za boljom dostupnošću informacija o pravima i mogućnostima s obzirom da većina roditelja nije upućena u svoja prava na temelju jednoroditeljstva. Od ostalih potreba naglašavaju potrebu za psihološkom pomoći, mogućnosti rada s polovicom radnog vremena, osiguravanje besplatnih udžbenika za djecu, igraonice i slično (Subotić, 2019.).

Također, prema istraživanju drugih autora (Dobrotić i sur., 2016.), samohrani roditelji navode da im loši životni uvjeti, nezaposlenost i status podstanara stvaraju velike probleme. Isto tako, na poslu se suočavaju s brojnim teškoćama glede usklađivanja obiteljskih i poslovnih prilika, pri čemu ne mogu opravdati izostanak s posla zbog zdravstvenih problema djeteta jer nailaze na nerazumijevanje od strane nadređenih i kolega. Osim toga, u donošenju važnih odluka o pitanju djece, odluke najčešće moraju donijeti sami, što ih nerijetko ostavi u razmišljanju jesu li te odluke ispravne ili ne. Najstariji sinovi često znaju preuzeti ulogu oca, a preuzimanjem te uloge zanemaruju sve ostale uloge, poput uloge učenika, pa tako narušavaju svoj školski uspjeh.

Burić (2007.) navodi kako jednoroditeljskim obiteljima manjka socijalne podrške od strane obitelji i prijatelja. Također, samohrani roditelji mogu puno teže priuštiti osnovne potrebe za razliku od potpunih obitelji, a veliki udio samohranih roditelja ne može si priuštiti automobil.

Galić i sur. (2022.) proveli su istraživanje na području mentalnog zdravlja samohranih majki u odnosu na mentalno zdravlje majki iz dvoroditeljskih obitelji. Rezultati su pokazali da su majke iz jednoroditeljskih obitelji sklonije većem stupnju depresije, da imaju niži socioekonomski status te znatno manju podršku društva.

Na temelju prikazanih istraživanja, može se zaključiti da se samohrani roditelji nose s brojnim poteškoćama koje predstavljaju izazove za normalno funkcioniranje u društvu. Potrebe jednoroditeljskih obitelji su razne, a vodeća potreba je financijskog karaktera. Roditeljima je također potrebna podrška okoline te pomoć u podizanju djece.

3. Jednoroditeljske obitelji u perspektivi socijalne države

Prvi članak Ustava Republike Hrvatske navodi: „Republika Hrvatska jedinstvena je i nedjeljiva demokratska i socijalna država“ (Ustav Republike Hrvatske, čl. 1.) Pojam socijalnog podrazumijeva uređene sustave socijalne sigurnosti i pružanje socijalnih prava i usluga korisnicima (Ravnić, 1996.). Socijalna država uvjetovana je različitim društvenim promjenama, a pojam socijalne države pojavio se u Engleskoj. Osnovno načelo socijalne države je načelo solidarnosti i preraspodjela moći. Među potrebama koje proizlaze iz socijalne države su potreba sigurnosti zdravlja te potreba materijalne sigurnosti. Također ističe se važnost slobode rada i pravo na rad (Miličić, 1998.). Ovdje je važno spomenuti i položaj samohranih roditelja na tržištu rada. Azcona i Bhat (2020.) navode da muškarci imaju visoku stopu sudjelovanja na tržištu rada bez obzira na obiteljsku strukturu. Žene koje dolaze iz jednoroditeljskih obitelji više su prisutnije na tržištu rada od žena iz dvoroditeljskih obitelji. Međutim, postoji jaz između različitih dijelova svijeta te je prisutnost majki na tržištu rada s djecom u dobi do 6 godina znatno manja u Europi i Sjevernoj Americi u odnosu na ostale dijelove svijeta. Razlog tomu je dostupnost naknada za uzdržavanje djece i druge pravne zaštite koje omogućuju financijsku sigurnost samohranih majki. To je i logično jer djeca do 6 godina zahtijevaju više brige pa se majke moraju posvetiti djetetu (Šipak, 2020.). U Hrvatskoj su dostupne brojne usluge, ali i programi podrške za jednoroditeljske obitelji, kako formalne tako i neformalne podrške.

3.1. Formalna podrška jednoroditeljskim obiteljima

Formalni sustav podrške pružaju državne institucije koje su dužne štiti prava obitelji i osigurati im adekvatnu zaštitu. Formalna podrška usmjerena jednoroditeljskim obiteljima uključuje prava, usluge i naknade, a sve to može omogućiti samohranim roditeljima da lakše prevladavaju izazove s kojima se moraju nositi.

Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033. godine za cilj imaju osiguranje priuštive i kvalitetne skrbi, odgoja i obrazovanja, fleksibilnih radnih aranžmana, financijske pomoći, priuštivog i pristupačnog stanovanja te kvalitetne i dostupne zdravstvene skrbi za osobe koje se suočavaju s brojnim izazovima, a među njima su i jednoroditeljske obitelji (NN 36/2024).

U hrvatskom zakonodavstvu postoje brojni zakoni, koji predviđaju prava jednoroditeljskih obitelji, koji nastoje pružiti potporu i olakšati otežane uvjete života. Tako o pravima govore Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o doplatku za djecu, Zakon o roditeljskim potporama te brojni drugi pravilnici.

Zakon o socijalnoj skrbi (NN 18/22) jamči pravo na zajamčenu minimalnu naknadu onima koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba. Iznos zajamčene minimalne naknade predstavlja zbroj udjela članova kućanstva, a udio za dijete u jednoroditeljskoj obitelji iznosi 80% osnovice, dok samohrani radno sposoban roditelj ima pravo na 120% osnovice.

Obiteljski zakon (NN 103/15) iz članaka 314. i 315. navodi da ministar nadležan za poslove socijalne skrbi određuje minimalne novčane iznose za uzdržavanje maloljetnog djeteta koje je dužan platiti roditelj koji ne stanuje s djetetom. Prema tome, dijete do osamnaeste godine života ima pravo na uzdržavanje u iznosu od 17% do 22% prosječne mjesečne neto plaće za proteklu godinu. Ukoliko roditelj koji ne stanuje s djetetom ima primanja veća od najvišeg platnog razreda, sud može odrediti uzdržavanje u većem iznosu od najvišeg iznosa zbog posebnih okolnosti.

Prema Zakonu o doplatku za djecu (NN 94/01), pravo na doplatku stječu roditelji koji stanuju s djetetom te im mjesečni prihodi ne prelaze 70% proračunske osnovice. To pravo roditelji imaju sve dok se dijete redovito školuje, a najdulje do kraja školske godine u kojoj dijete navršava 21 godinu života.

Vrste socijalnih usluga koje su dostupne korisnicima namjenjene su sprječavanju i rješavanju problema i poteškoća, te podizanju kvalitete života u zajednici. Usluga psihosocijalnog savjetovanja pomaže korisniku otkloniti teškoće u funkcioniranju na svim aspektima života, a posebno se naglasak stavlja na emocionalne, ponašajne, socijalne, obrazovne, razvoje i druge. Obiteljska medijacija kao vrsta socijalne usluge uključuje proces rješavanja sukoba između članova obitelji uz pomoć obiteljskog medijatora. Ona se odobrava članovima obitelji u svrhu postizanja sporazuma o spornim pitanjima, a

usluga se vrši u Obiteljskom centru ili kod drugih pružatelja usluga (Zakon o socijalnoj skrbi, 2024.).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2020.;2021.;2022.) Republika Hrvatska je iz državnog proračuna i vlastitih prihoda državnih ustanova socijalne skrbi 2020. godine izdvajala 3 846 619 193 kune, 2021. godine 3.852.665.757 kuna, a 2022. godine izdvojila je 4.916.931.802 kune.

3.2. *Neformalna podrška jednoroditeljskim obiteljima*

Socijalna podrška uključuje odnose koji pružaju sadržaje koji su od velike koristi za onoga koji ih prima. Neformalna podrška, kao oblik, pomoći, uključuje podršku koju obitelj dobiva od svoje uže i šire obitelji, susjeda i prijatelja. Roditelji su skloni tražiti pomoć šire obitelji onda kada zahtjevi nadilaze njihove mogućnosti u ostvarenju adekvatnog okruženja za sebe i svoju djecu. Najčešći oblici neformalne podrške su financijski, emocionalni, praktični i materijalni.

Prema istraživanju Raboteg-Šarić i Pećnik (2005.), samohrani roditelji ističu kako im vlastiti roditelji predstavljaju glavni izvor financijske podrške. Zatim slijede braća i sestre kao izvor financijske pomoći što navodi četvrtina, odnosno petina razvedenih i nevjenčanih majki, te svako šesti rastavljeni otac. Prijatelji i poznanici također igraju važnu ulogu u pružanju financijske pomoći jednoroditeljskim obiteljima.

Što se tiče materijalne podrške, odnosno darova u materijalnim dobrima, jednoroditeljske obitelji također navode da najviše podrške dobivaju od vlastitih roditelja, zatim od braće i sestara, ali i šire obitelji (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.).

Praktična podrška podrazumijeva pomoć u čuvanju djece, pomoć u kućanskim poslovima i slično. Tu je također većina jednoroditeljskih obitelji navelo da pomoć dobivaju od vlastitih roditelja, prijatelja te braće i sestara. Pomoć od šire obitelji, roditelja drugog (bivšeg) partnera dobivaju u izrazito maloj mjeri (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.).

Zaključno, emocionalnu i moralnu podršku samohrani roditelji najviše dobivaju od prijatelja i poznanika, a zatim ih slijede vlastiti roditelji pa braća i sestre (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.).

Treba napomenuti da u prikazanim rezultatima istraživanja postoji razlika u primanju podrške ovisno o spolu. Samohrane majke primaju znatno više podrške na svim razinama za razliku od samohranih očeva. Razlog tomu je što samohrani očevi manje traže pomoć iako im je ona potrebna (Kullberg, 2004., prema Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.). Isto tako, samohrani očevi smatraju da su manje vidljivi u društvu te imaju osjećaj da su izolirani za razliku od samohranih majki (Raboteg-Šarić i sur., 2003.).

Samohrani roditelji naveli su neke potrebe koje im nisu zadovoljene, a koje bi predstavljale neformalni izvor podrške. Tako navode potrebu osnivanja udruga za samohrane roditelje kako bi roditelji razmjenjivali iskustva, pružali podršku jedan drugome jer se nalaze u istoj situaciji. Također, ideja je otvaranje telefonske linije dostupne cijeli dan kako bi samohrani roditelji mogli u bilo kojem trenutku tražiti savjet (Subotić, 2019.).

Prema nalazima provedenih istraživanja i analize potreba jednoroditeljskih obitelji, može se zaključiti da ima mjesta za napredak te da bi društvo trebalo senzibilizirati kako bi neformalna podrška bila što primjerenija i kako bi se njome zadovoljile neke osnovne potrebe jednoroditeljskih obitelji.

3.3. Zadovoljstvo jednoroditeljskih obitelji formalnom i neformalnom podrškom

Iz navedenih podataka i istraživanja o socijalnim pravima i uslugama, samohrani roditelji navode da najviše koriste pravo na dječji doplatak. Od ostalih prava i usluga, roditelji navode da su im najpotrebniji besplatni školski udžbenici zbog financijskog stanja u kojem se nalaze. Također, navode potrebu za pravnim savjetima i informacijama, pomoć u odgoju djece i brojne druge oblike pomoći (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.).

Razlozi zbog kojih jednoroditeljske obitelji ne koriste neke od oblika podrške su prvenstveno stigmatizacija od strane društva, nedostatak informacija o tome kome se obratiti u slučaju potrebe za nekim oblikom pomoći, osjećaj ovisnosti o drugima i sl. Što se tiče pomoći koju primaju od strane stručnjaka Zavoda za socijalni rad, nevladinih organizacija te vlasti RH, samohrani roditelji su većinom iskazali nezadovoljstvo količinom razumijevanja i podrške. Usporede li se odgovori istraživanja dobivenih

ispitivanjem zadovoljstva jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji formalnom i neformalnom podrškom, može se zaključiti da dvoroditeljske obitelji iskazuju veći stupanj zadovoljstva neformalnom podrškom od strane drugog roditelja i njegove/njezine obitelji, te veći stupanj zadovoljstva formalnom podrškom (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.). Prema Pierce (1996), ljudi iskazuju veće zadovoljstvo odnosima u kojima, osim što primaju podršku, i sami je pružaju.

Prema novijim istraživanjima, društvo ima uvjerenje da je pomoć i podrška namijenjena onim „problematičnima“. Jednoroditeljske obitelji boje se stigme od strane društva, smatraju se nekompetentnim i lošim roditeljima ukoliko se uključe u programe podrške. Stoga se roditelji više priklanjaju neformalnim oblicima podrške kako bi izbjegli negativne stavove i predrasude društva (Pećnik i Dobrotić, 2013.; prema Majdak i sur., 2024.).

4. Rasprava

Život u jednoroditeljskoj obitelji nosi sa sobom brojne izazove koje obitelj treba prevladati kako bi nesmetano funkcionirala. Glavni izazov s kojim se suočavaju su preuzimanje potpune brige o djetetu te nadomještanje roditeljske ljubavi koja nedostaje zbog izostanka drugog roditelja. Kao što je već rečeno, uloga oba roditelja je izuzetno važna u odgoju i podizanju djeteta, te može utjecati na njegove emocionalne i ponašajne reakcije u odrasloj dobi. Isto tako, narušeni odnosi supružnika ostavljaju negativne emocionalne posljedice i na njih te im je nerijetko potrebna stručna pomoć u prevladavanju teškoća. Sukob radne i obiteljske uloge također predstavlja veliki izazov pa samohrani roditelji moraju tražiti pomoć od roditelja, susjeda i prijatelja kako bi uskladili uloge i bili ostvareni u svim ulogama. Važno je da roditelji osvijeste potrebu za podrškom i prihvate je, kako od strane stručnjaka, tako i od bliskih ljudi i zajednice u kojoj žive.

4.1. *Primjeri dobre prakse u svijetu*

Neke europske i svjetske zemlje ističu se svojim programima, projektima i udrugama koje su usmjerene na jednoroditeljske obitelji i koje pokazuju primjere dobre prakse u tom pogledu. Udruge djeluju kako bi pružile podršku i pomoć samohranim roditeljima i djeci koja dolaze iz jednoroditeljskih obitelji te su prepoznate u svijetu kao učinkovite i dobro osmišljene.

Program „Mom Artre - Network for after school childcare“, osnovan u Francuskoj, pruža podršku i socijalnu uključenost, a namjenjen je djeci od 6 do 12 godina u obliku produženog boravka. Centri su otvoreni preko vikenda i praznika te u popodnevnim satima nakon škole, što izuzetno olakšava samohranim roditeljima, osobito onima koji su primorani raditi drugu smjenu (<https://upsocial.org/en/sic/soluciones/momartre>).

U Singapuru je osnovan program „Dads for life“ koji je namjenjen isključivo očevima koji su razvedeni i s kojima dijete ne stanuje. Programom se želi postići što bolji odnosi oca i djeteta, smanjiti konflikti između bivših supružnika te poboljšati roditeljske vještine. Program se pokazao učinkovitim i korisnim s obzirom da je donio pozitivne rezultate (<https://dadsforlife.sg/>).

Program „Focus on kids“ započeo je s radom 1995. godine na Sveučilištu u Missouriju, a usmjeren je na roditelje koji se razvode. Cilj programa je pružanje podrške djeci na prilagodbu novonastale situacije, odnosno prilagodbu razvoda braka. Program uključuje aktivnosti kojima se nastoji naučiti kako izbjegavati partnerske svađe, kako se uključiti u život djeteta te približiti roditeljima kako djeca prihvaćaju život bez jednog roditelja (<https://extension.missouri.edu/programs/focus-on-kids>).

Uz navedene programe, postoji niz drugih programa koji nude bogate i raznolike aktivnosti koje, prema rezultatima i ishodima programa, pomažu i djeci i roditeljima da se lakše nose sa situacijom te da se suoče s izazovima koji su postavljeni pred njih.

4.2. Primjeri dobre prakse u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj postoji nekolicina programa usmjerenih na jednoroditeljske obitelji koji za cilj imaju jačanje roditeljske kompetentnosti, unaprijeđenje odnosa s djetetom, usklađivanje radne i obiteljske uloge, pružanje socio-emocionalne podrške, ali i pomoć djeci da se prilagode novim obiteljskim okolnostima.

Prvi takav program usmjeren na jednoroditeljske obitelji nakon razvoda braka je program Novi početak. Program je namijenjen djeci između 9 i 12 godina koja su, nakon razvoda braka roditelja, ostala živjeti s majkom. Voditelji programa su stručni radnici koji prethodno prolaze edukacije i polažu test za vođenje programa. U program su uključene i majke s kojima, kroz 11 susreta, rade magistri znanosti socijalnog rada i drugih srodnih znanosti te educirani voditelji. Program potiče majke da razvijaju vještine za unaprijeđenje odnosa s djetetom, olakšaju si život u otežanim okolnostima koji je posljedica samohranog roditeljstva te doprinose kvaliteti kontakta oca i djeteta. Djeca također sudjeluju u programu tijekom 11 tjedana, a cilj programa za djecu je iskazivanje emocija i osjećaja, stjecanje pozitivnog odnosa prema situaciji u kojoj se nalaze, izražavanje ja-poruka... Program je pokazao pozitivne rezultate i ishode za one koji su sudjelovali u programu, pa se tako poboljšala kvaliteta odnosa između oca i djeteta, majke su se lakše nosile sa stresnim situacijama koje su posljedica samohranog roditeljstva. Također, u kasnijoj životnoj dobi, djeca obuhvaćena programom pokazali su manje psihičkih problema, rjeđe konzumiranje alkohola i droga i manje problema u ponašanju u odnosu na djecu

rastavljenih roditelja koja nisu bila uključena u program (Čudina-Obradović i Obradović, 2006.).

Udruga LET djeluje od 2002. godine, a za cilj ima unaprjeđenje kvalitete života ranjivih skupina te je usmjerena osiguranju pristupa informacijama i pravima svim osobama. Udruga počinje s programima namjenjenima jednoroditeljskim obiteljima 2004. godine kroz različite radionice i savjetovanja koji za cilj imaju upoznavanje s pravima jednoroditeljskih obitelji, součavanje sa stresom tijekom prilagodbe na nove životne okolnosti te pružanje podrške i pomoći u komunikaciji s djecom i ostalim članovima obitelji. 2006. godine udruga pokreće projekt Povećanje svijesti o potrebama jednoroditeljskih obitelji u Hrvatskoj kojim se nastoji podići svijest zajednice o izazovima jednoroditeljskih obitelji i usmjeriti na pružanje podrške takvoj vrsti obitelji. U sklopu projekta se održavaju brojne radionice, tribine, grupe podrške i sl. (Fišer i sur., 2007.).

U Hrvatskoj djeluje još nekoliko udruga koje pružaju pomoć i podršku samohranim roditeljima, a neke od njih su udruga „Rotor“, „Adopta“, „Hrabra srca“ i druge, a o njihovim se programima više informacija može dobiti na mrežnim stranicama udruga.

Iako u Hrvatskoj danas postoje različiti programi i usluge podrške jednoroditeljskim obiteljima, postavlja se pitanje kakva je kvaliteta i dostupnost takvih vrsta programa. Rezultati istraživanja pokazuju nezadovoljstvo dostupnošću usluga, informiranošću obitelji o postojanju programa ali i nezadovoljstvo kvalitetom onoga što se nudi. Neki roditelji navode problem priuštivosti usluga u Republici Hrvatskoj, a osobito za one s nižim socio-ekonomskim statusom. Problem toga je što je upravo obiteljima s lošijim materijalnim i financijskim statusom potrebna pomoć i podrška, ali ne mogu je potražiti jer ne znaju za svoja prava i usluge koje mogu koristiti. Svaka obitelj ima različite potrebe, a u skladu s time, udruge i organizacije bi trebale uzeti u obzir heterogenost problema i svoje djelovanje prilagoditi tome (Pećnik i Dobrotić, 2019.).

Udruge koje djeluju na području Hrvatske nisu financirane i podržane iz državnog proračuna, a s obzirom na rastuće probleme i širenje socijalnih rizika, potrebna je veća

intervencija države kako bi podrška bila što adekvatnija i pristupačnija. Republika Hrvatska trebala bi se ugledati na zemlje Europe u pogledu socijalnih izdataka kojima se financiraju usluge, ali i stvaraju novi programi koji obuhvaćaju sve rizične skupine. Podaci iz 2019. godine ističu kako zemlje poput Velike Britanije i Luxemburga imaju najviše izdataka za socijalnu zaštitu djece i obitelji (oko 4%), dok zemlje Južne Azije poput Pakistana i Indije ne izdvajaju gotovo ništa (Azcona i Bhat 2020.). Hrvatska prema tim podacima izdvaja oko 1,5% BDP-a. U Hrvatskoj bi se za početak trebala senzibilizirati zajednica koja bi bez predrasuda i stereotipa pružala podršku jednoroditeljskim obiteljima u stanju potrebe, osobito u ruralnim područjima u kojima se javlja više vrsta socijalnih rizika koji negativno utječu na život jednoroditeljske obitelji. Prava i usluge iz sustava socijalne skrbi trebali bi biti dostupni svima, prema načelima dostupnosti i javnosti. Nacionalna obiteljska politika razvija sustav mjera za poboljšanje uvjeta života samohranih roditelja. U dokumentu navode aspekte na koje se politika treba usmjeriti. Neki od njih su obiteljske povlastice, zaštita obiteljskih prava, uspješnost roditeljstva... (Puljiz i Bouillet, 2003.). Konačno, programe, koji se provode u svrhu poboljšanja kvalitete života i položaja jednoroditeljskih obitelji, trebalo bi evaluirati i pratiti njihovu učinkovitost, te u slučaju potrebe, a u svrhu unaprjeđenja, mijenjati i usavršavati.

Na temelju prikazanih istraživanja u ovome radu, može se uočiti da su potrebe jednoroditeljskih obitelji prilično velike i nužno ih je ispuniti kako bi obitelj nesmetano funkcionirala. Društvo, ali i država, trebali bi uložiti velike napore kako bi zadovoljili te potrebe i uklonili prepreke s kojima se jednoroditeljske obitelji suočavaju. Iako je broj samohranih majki znatno veći od broja samohranih očeva u Hrvatskoj, što se vidi iz statističkih podataka, država i lokalne zajednice ne bi smjele zanemarivati strukturu obitelji u kojoj je otac samohrani roditelj. Pretraživajući literaturu, velika većina istraživanja usmjerena su na samohrane majke te njihov položaj u društvu, dok o samohranim očevima ima poprilično manje istraživanja.

S obzirom da je Republika Hrvatska socijalna država, načelo solidarnosti trebalo bi biti primjenjeno prema svim strukturama obitelji jednako, bez predrasuda i stereotipa. Jednoroditeljske obitelji trebale bi uživati jednak pristup i položaj u društvu

kao i ostale strukture obitelji, a to se može postići jedino prihvaćanjem različitosti i shvaćanjem da postoje različiti tipovi obitelji koje bi trebale biti uključene u sve sfere života. Država tu ima važnu ulogu u senzibiliziranju zajednice, ali i poticanju stvaranja novih programa i udruga koje će pomoći jednoroditeljskim obiteljima da prebrode barem one najveće prepreke s kojima se nose, a koje su posljedica života u jednoroditeljskoj obitelji.

5. Zaključak

U današnje vrijeme, broj jednoroditeljskih obitelji neprestano raste, a uzroci nastanka su mnogobrojni. Neki od razloga nastanka jednoroditeljskih obitelji su razvod roditelja, odluka nevjenečane majke da sama živi i odgaja dijete, smrt jednog roditelja, ali i izdržavanje kazne zatvora jednog roditelja, odvojeni život zbog poslovnih razloga i dr. (Grozđanić, 2000; Raboteg-Šarić i sur., 2003.).

Socijalizacija djeteta počinje od njegova rođenja, a najveći utjecaj na njegov razvoj imaju upravo roditelji. Oni imaju najvažniju ulogu u djetetovu životu, a izostanak jednog roditelja iz odgoja može bitno pogoršati situaciju u obitelji. Time bi jedan roditelj trebao preuzeti svu odgovornost i brigu, a dijete bi izgubilo očinsku, odnosno majčinsku ljubav. Kad jedan od roditelja ostane sam skrbiti za dijete, javljaju se različite prepreke i izazovi s kojima se roditelj treba suočiti: emocionalne, financijske, materijalne...(Rosić, 2005.).

Kako bi se majka ili otac uspješno prilagodili novoj obiteljskoj situaciji, potrebna im je pomoć, kako formalna tako i neformalna. Prema prikazanim istraživanjima, jednoroditeljske obitelji najviše neformalne podrške dobivaju od vlastitih roditelja, braće i sestara te od susjeda i prijatelja. Formalnu podršku koriste roditelji u situacijama kada im podršku ne mogu pružiti njihovi bližnji. Sustav socijalne skrbi nudi prava i usluge za sve ranjive skupine, uključujući i jednoroditeljske obitelji. Problem nezadovoljstva samohranih roditelja uslugama i pravima nastaje zbog nedovoljne informiranosti, dostupnosti, ali i zbog predrasuda i stereotipa od strane društva (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2005.).

Kako bi se jednoroditeljske obitelji što lakše nosile sa izazovom jednoroditeljstva, potrebno je osvijestiti zajednicu o stanju i potrebama takve vrste obitelji, potaknuti ih na pružanje podrške i pomoći. Također, važno je unaprijediti dostupne programe i usluge u skladu sa standardima Europske unije kako bi se postigla adekvatna razina kvalitete, te omogućiti jednoroditeljskim obiteljima jednostavnije i lakše uključivanje u programe podrške u zajednici.

Literatura

1. Aračić, P., Baloban, J. i Nikodem, K. (2019). Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu od 1999. do 2017. godine. *Bogoslovska smotra*, 89 (2), 331-353. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/223156>
2. Burić, H. (2007). Jednoroditeljske obitelji. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 13(50), 33-35.
3. Cujzek-Semov, T, Kos, S (2008) *Uloga samohrane majke u društvu*. http://www.obiteljskicentar-kzz.hr teme/02/uloga_samohrane_majke_u_društvu.htm posjećeno 12.5.2024. na mrežnoj stranici Obiteljski centar <http://www.obiteljskicentar-kzz.hr/>
4. Cvrtnjak, I., & Miljević Riđički, R. (2015). Očevi nekad i danas. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 61(1), 113-119.
5. Čudina-Obradović, M., & Obradović, J. (2006). Psihologija braka i obitelji.
6. Diaz-Serrano, L., & Flamand, S. (2020). Schools' Attitudes Towards Single Parents: Experimental Evidence.
7. Dobrotić, I., Pećnik, N., & Baran, J. (2016). Parental needs and provision of support services to parents raising children in difficult circumstances.
8. Domingo, H. S., Day, M. R., Angala, J., Mañalac, C. E., & Obanil, E. (2024). When Two Become One: The Experiences of Students in a Single-Parent Household. *Psychology and Education: A Multidisciplinary Journal*, 24(1), 1-12.
9. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020., 2021., 2022., 2024.), Hrvatska u brojkama . Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
10. Fišer, S., Marković, N., Radat, K., i Ogresta, J. (2007). „Za “i „O “jedoroditeljskim obiteljima. *Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET*.
11. Gaisbauer, H., G. Schweiger, and C. Sedmak, *Absolute Poverty in Europe: Interdisciplinary Perspectives on a Hidden Phenomenon*, Policy Press, Bristol, 2020.

12. Galić, R., Družić Ljubotina, O., & Sušac, N. (2022). Neke odrednice psihološke dobrobiti majki iz jednoroditeljskih obitelji. *Socijalna psihijatrija*, 50(3), 320-349.
13. Grozdanić, S. (2000). Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka. *Ljetopis socijalnog rada*, 7 (2), 169-182.
14. HALILAGIĆ, S. (2018). Traumatične posljedice razvoda braka na djecu. *djela Doživljaji Nikoletine Bursaća i Ne tuguj, bronzana stražo* 155, 283.
15. <https://dadsforlife.sg/>
16. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Statisti%C4%8Dki_podaci_o_stanovni%C5%A1tvu_na_regionalnoj_razini&oldid=267998
17. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659870/IPOL_STU\(2020\)659870_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659870/IPOL_STU(2020)659870_EN.pdf)
18. <https://extension.missouri.edu/programs/focus-on-kids>
19. <https://upsocial.org/en/sic/soluciones/momartre>
20. Keating, D. M., Russell, J. C., Cornacchione, J., & Smith, S. W. (2013). Family communication patterns and difficult family conversations. *Journal of Applied Communication Research*, 41(2), 160-180.
21. Lamb, M. E. (1981). Father and child development: An integrative overview. *The role of the father in child development*, 1-70.
22. Lamb, M. E. (2010). How do fathers influence children's development? Let me count the ways.
23. Li, L. (2021). The Influence of Single-parent Family Education on Children's Growth. *International Journal of Social Science and Education Research*, 4(7), 368-374.
24. Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete.*
25. Majdak, M., Kozjak, V., & Dolovčak, I. (2024). Značaj i potreba za programima stručne podrške roditeljstvu u suvremenom društvu. *Revija za socijalnu politiku*, 31(1), 105-121.

26. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18(67), 13-15.
27. Miličić, V. (1998). Socijalna država, država blagostanja. *Revija za socijalnu politiku*, 5(4), 261-267.
28. Price, S. J., Price, C. A., & McKenry, P. C. (Eds.). (2010). *Families & change: Coping with stressful events and transitions*. Sage.
29. Mrnjavac, A. (2014). Utjecaj jednoroditeljske obitelji na emocionalne i ponašajne probleme djece predškolske dobi. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 63(3), 433-452.
30. NN 103/15 Obiteljski zakon
31. NN 18/22 Zakon o socijalnoj skrbi
32. NN 94/01 Zakon o doplatku za djecu
33. NN 36/2024 Strategija demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033. godine
34. Pavlović, M. (2018). *Karakteristike i potrebe članova jednoroditeljskih obitelji: perspektiva stručnjaka u ustanovama ranog i predškolskog odgoja* (Doctoral dissertation).
35. Pećnik, N. I Raboteg-Šarić, Z. (2010). Stavovi prema samohranom roditeljstvu. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 5-25.
36. Pećnik, N., & Dobrotić, I. (2019). Usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj: Potrebe roditelja i postojeći programi.
37. Pećnik, N., & Klarić, B. (2020). Suroditeljstvo: određenje, obilježja i implikacije za obiteljsku medijaciju. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(2), 317-340.
38. Pierce, G. R. (1996). Conceptualizing and assessing social support in the context of the family.
39. Program Ujedinjenih naroda za razvoj (2007). Sažetak izvješća o društvenom razvoju Hrvatska 2006. Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 14 (1), 65-84.

40. Puljiz, V., Bouillet D. (ur.) (2003.) Nacionalna obiteljska politika. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
41. Raboteg-Šarić, Z. I Pećnik, N. (2005). Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. *Revija za socijalnu politiku*, 12 (1), 1-21.
42. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., & Josipović, V. (2003). Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline.
43. Ravnić, A. (1996). Socijalna država i državna blagostanja. *Revija za socijalnu politiku*, 3(3), 239-250.
44. Rečić, M. (2005.) *Želim znati...* Tipografija d.o.o. Đakovo
45. Rosić, V. (2005). *Odgoj - obitelj - škola*. Rijeka: Tagar.
46. Subotić, A. (2019). *Utvrđivanje potreba jednoroditeljskih obitelji u hrvatskim zdravim gradovima–akcijsko istraživanje hrvatske mreže zdravih gradova* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. School of Medicine).
47. Šipak, I. (2020). *Utjecaj promjene u strukturi obitelji na tržište rada* (Diplomski rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:787986>
48. Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina Fluminensis*, 46 (3), 242-246. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/59246>
49. Valjan-Vukić, V. (2009). Obitelj i škola – temeljni čimbenici socijalizacije. *Magistra Iadertina*, 4 (1), 171-178.
50. Vukasović, A. (1994). Obnova obitelji–temelj hrvatskog napretka. *Revija za socijalnu politiku*, 1(4), 365-374.
51. Vulić-Prtorić, A. (2002). Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 5(1).
52. Žutić, A. (2020). *Samohrano roditeljstvo* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Catholic Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Chair of Liturgy, Catechetics and Religious Pedagogy).